

TILNING PAYDO BO'LISHI VA SHAKLLANISHI TARIXI

Qambarova Dilorom Yusupovna

Farg'ona davlat universiteti
gumanitar yo'nalishlar bo'yicha
chet tillari kafedrasida dotsenti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8413198>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-September 2023 yil
Ma'qullandi: 28-September 2023 yil
Nashr qilindi: 30-September 2023 yil

KEY WORDS

psixologiya, fiziologiya,
etnografiya, arxeologiya, tarix,
fonetik tizim,

ABSTRACT

maqolada tilning qanday sharoitlarda paydo bo'lishi masalasini ilmiy farazlarga asoslanib o'rganilgan. Tilshunoslik ilmi bir-biriga yaqin bo'lgan psixologiya, fiziologiya, etnografiya, arxeologiya, tarix va shunga o'xshash fanlarning dalillariga suyanib, tilning kelib chiqishi masalasiga yondashishi mumkin.

Qadimgi Yunonistonda faylasuflar tilning qay tarzda kelib chiqqanligi ustida uzoq davr qizg'in bahs olib borganlar. Tilshunoslik tarixidan ma'lumki, bu masalada grek faylasuflari bir-biriga zid ikki xil farazni o'rta tashlashgan. Demokrit va boshqalar tilda narsa nomi bilan narsa orasida hech qanday bog'lanish yo'q, bu nomlar mazkur tilda gaplashuvchi odamlar tomonidan yaratilgan, demak, til inson tomonidan yaratilgan, degan fikrni ilgari surishgan. Bu guruh olimlar *anomalistlar* deb nom olgan. Platon boshliq boshqa bir guruh olimlar "narsa bilan uning nomi orasida muayyan bog'lanish bor. Bu bog'lanish narsalarning xususiyatlaridan, tabiatidan kelib chiqqan va bu bog'lanish ilohiy kuch tomonidan o'rnatilgan" degan fikrni ilgari surishgan. Tarixda bu oqim *analogistlar* deb nom olgan.

Hozirgi tilshunoslik nuqtayi nazaridan qaralsa, narsalar bilan ularning nomi orasida, umuman olganda hech qanday bog'lanish yo'q. Bu ko'pchilik olimlar tomonidan qayd etilgan. Chunki narsa bilan uning nomi orasida bog'liqlik bo'lganda tillarning soni 5000 dan ortib ketmasdi. Shuni aytib o'tish kerakki, ayrim tillarning kelib chiqishini, masalan o'zbek, rus, hind, tojik va boshqa tillarning qachon paydo bo'lganini, qanday tarkib topganligini aniq bilish mumkin. Ammo, biror bir aniq tilning kelib chiqishi masalasini umuman tilning, insonlar nutqining paydo bo'lishi masalasi bilan tenglashtirib bo'lmaydi. Hozir dunyoda mavjud bo'lgan jonli tillarning ham, ba'zi bir o'lik tillarning ham kelib chiqish tarixini o'rganish u qadar qiyin masala emas. Anchagina tillarning qachon paydo bo'lganligi, qachon tarkib topganligi aniqlangan. Biroq, yer yuzida umuman insoniyatga xos tilning qachon paydo bo'lganligi, dastlabki tillarda qanday so'zlar bo'lganligi, uning grammatik xususiyatlari nimalardan iborat ekanligi hal qilingan emas va hal qilinishi ham mumkin emas. Chunki bundan bir necha yuz ming yillar burun paydo bo'lib, keyinchalik nom-nishonsiz yo'qolib ketgan tillar ham bo'lgan.

Bundan bir necha yuz ming yil burun paydo bo'lgan tillarning fonetik tizimi, so'z

boyli, grammatikasi va boshqa muayyan xususiyatlaridan qat'i nazar, umuman tilning kelib chiqishi o'rganilar ekan, eng avvalo, tilning kelib chiqishidagi shart-sharoitlarni tadqiq qilish, ya'ni insonlar qanday sharoitda so'zlay boshlaganliklarini o'rganish va bu masalani umuman tilning kelib chiqishi masalasi bilan bog'lagan holda tahlil qilib, xulosa chiqarish lozim.

Tilning kelib chiqishi masalasini aniqlashdagi qiyinchilik shundan iboratki, birinchidan, hozirgi til tarixi fani dunyoda umuman tilning qanday paydo bo'lganligi to'g'risida hech qanday dalillarga ega emas. Chunki hozir bizga ma'lum tillarning yozuv tarixi 10 -15 ming yildan oshmaydi. Olimlarning faraz qilishicha, inson bundan bir necha yuz ming yil avval so'zlasha boshlagan. Ammo, o'sha davrdagi tillar to'g'risida hozirgi vaqtda hech qanday ma'lumot yo'q. Shuning uchun ham tilshunoslik fani bu masalani to'g'ridan-to'g'ri o'rganish imkoniyatiga ega emas. Dunyoda eng avval paydo bo'lgan tilning fonetik tuzilishi, so'z boyli qanday ekanligini, grammatik shakllari nimalardan iboratligini bilish mumkin emas.

Turli nutq tovushlarini biriktirib, so'zlar hosil qilish va so'zlar vositasida gap tuzib, istak va maqsadni ifodalash kishilik jamiyatining boshlang'ich davrlarida yashagan odamlarni o'yantirib kelgan. Shuning uchun tilning paydo bo'lishi to'g'risida qadimgi kishilar turli rivoyatlarni to'qiganlar. Bu rivoyatlarning ba'zilarida til ma'budlar, ba'zilarida Alloh tomonidan yaratilib, kishilarga taqdim qilinganligi, ayrimlarida esa tilni ajoyib bir donishmand yaratganligi talqin qilingan.

Yuqorida ta'kidlanganidek, antik zamonlardan beri tilning kelib chiqishi to'g'risida bir qancha nazariyalar yaratilgan. Antik faylasuflar tilning kelib chiqishini bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan ikki xil nazariya bilan tushuntirishga harakat qilganlar. Ba'zi faylasuflar til tabiiy yo'l bilan paydo bo'lgan, ya'ni so'z va predmetlar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri tabiiy bog'lanish bo'lganligi uchun kishilar predmet va narsalarni tabiiy holda bilib olishgan, deb isbotlamoqchi bo'lganlar. Ba'zi faylasuflar esa til kishilarning bir-biri bilan o'zaro kelishishi natijasida vujudga kelgan, deb hisoblaganlar, Ana shu bir-biriga qarama - qarshi ikki nazariyaning o'zaro kurashi natijasida yana bir qancha nazariyalar vujudga kelgan.

Fanda tilning kelib chiqishi to'g'risida bir-biriga qarama-qarshi nazariyalar mavjud bo'lib, ular bir-biri bilan kurashib kelmoqda. Bu nazariyalarning ba'zilar til insonlarning bir-biri bilan munosabatda bo'lishi ehtiyoji natijasida kelib chiqqan deb hisoblasa, boshqalari ayrim shaxslarning o'z fikrini avval o'zi uchun, keyin boshqalar uchun bildirishi natijasida kelib chiqqan, deb hisoblaydi. Shu tariqa tilning paydo bo'lishi va shakllanishi haqida turlicha qarashlar, nazariyalar, farazlar yaratildi. Ushbu nazariyalar tanqidiy tahlil asosida o'rganilishi lozim. Bu nazariyalar asosan 4 ta:

Ovozga taqlid nazariyasi kishilarning o'z atrofidagi predmetlarning chiqargan ovozigga taqlid qilishi natijasida dastlabki so'zlar, predmetlarning nomlari paydo bo'lgan, deb hisoblaydi.

Bu nazariya qadimgi Yunonistonda - Demokrit va Platon davrida o'rta tashlangan bo'lib, unga ko'ra ibtidoiy odamlar yo ongli, yo ongsiz tarzda turli - tuman tovushlar, ya'ni hayvonlarning baqiriqlari, qushlarning sayrash, shamol va sharsharalarning ovozlari taqlid qilishga harakat qilishgan. Masalan: *chumchuq, kaklik, qarg'a, shir-shir, taq-tuq, kuk-ku, gumbur-gumbur* kabilar. Ammo bu so'zlar hamma tilda mavjud bo'lsa ham, ular juda ozchilikni tashkil qiladi. Tabiatda tovush chiqarmaydigan narsalardan tovush chiqaradiganlari kam. Shunday ekan, tovush chiqarmaydigan narsalarning nomi qanday shakllangan, degan savol tug'iladi. Bu nazariya to'g'ri bo'lsa, unda ibtidoiy jamiyatda yashagan qabilalar tilida

bunday usulda yasalgan soʻzlar soni fan va texnikasi rivojlangan xalqlar tilidagiga nisbatan koʻproq boʻlishi kerak. Lekin soʻnggi yillarda Janubiy Amerika va Avstraliyada topilgan, ibtidoiy tuzumni boshidan kechirayotgan qabilalar tilida oʻtkazilgan tajribalar bu tillarda tovushga taqlid qilish yoʻli bilan yasalgan soʻzlar rivojlangan tillardagiga qaraganda birmuncha kamchilikni tashkil qilishi koʻrsatiladi. Undan tashqari, tabiatdagi tovushlarga taqlid qilish uchun nutq organlarining oʻta rivojlangan boʻlishi ham aniqlangan. Shuning uchun taqlidiy soʻzlar tilning paydo boʻlishi masalasini hal qilishda asosli ahamiyatga ega emas. Demak, ovozga taqlid nazariyasi tilning kelib chiqishi masalasini toʻgʻri hal qilib berolmaydi.

Undovlar nazariyasi ham tilning paydo boʻlishi masalasini talqin qiluvchi nazariyalardan biri boʻlib, bu nazariya tarafdorlari tildagi barcha soʻzlar kishilarning ichki tuygʻulari, qahr-gʻazablari, his-hayajonlari, ixtiyorsiz baqirishlari natijasida paydo boʻlgan, deb daʼvo qiladilar. Bu nazariya ham qadimiy boʻlib, uning asosida ham hayvonlarning baqiriq-chaqiriqlari yotadi. Mazkur nazariya asoschilarining fikricha, ibtidoiy odamlar hayvonlarning baqiriq-chaqiriqlarini oʻrganib, ular orqali oʻzlarining ichki kechinmalari, gʻam-alamlarini ifodalashgan: *oh, uh, joy, ing* kabi soʻzlar bunga misol qilib koʻrsatiladi. Tildagi boshqa soʻzlar esa ana shunday soʻzlarning birikuvidan kelib chiqqan, deb tushuntiriladi. Taniqli faransuz olimi J.J.Russo ham shu fikrni quvvatlagan.

Dunyodagi barcha tillarda bunday birliklar mavjud, lekin bunday soʻzlarning miqdori shu qadar kamki, tildek murakkab hodisa ana shu yoʻl bilan paydo boʻlgan, deyish bu masalani juda soddalashtirib yuborgan boʻlar edi.

Maʼlumki, tilning asosiy vazifasi kishilar orasida fikr almashinuvini taʼminlashdir. Binobarin, mazkur nazariyani qabul qilish tilning asosiy vazifasini, tilning ijtimoiy hodisa ekanligini rad etishga olib keladi. Ichki kechinmalarni izhor qilish doimo ham jamiyatning boʻlishini taqozo qilmaydi. Tilning yashashi va rivojlanishi esa jamiyat bilan uzviy bogʻliq: jamiyat bor joydagina til bor, til bor joyda jamiyat bor.

Demak, bu nazariya ham tilning kelib chiqish masalasini toʻgʻri yoritishga ojizlik qiladi.

Mehnat hayqiriqlari nazariyasi tarafdorlari tildagi barcha soʻzlar ibtidoiy kishilarning birgalashib mehnat qilish jarayonida mehnat qilishga undaydigan Ixtiyorsiz qiyqirishlar natijasida paydo boʻlgan, deb daʼvo qiladilar.

Bu nazariyani XIX asrning 70 - yillarida fransuz faylasufi L. Nuare yaratdi. Uning qayd qilishicha, til instinktiv hayqiriqlardan paydo boʻlgan. Nemis olimi Karl Byuxer ham ushbu nazariyani quvvatlaydi.

Bu nazariya bir qarashda haqiqatga birmuncha yaqin nazariyadek koʻrinsa ham, mantiq jihatdan asossizdir. Chunki mehnat qilishdagi qiyqiriqlar, hayqiriqlar mehnat jarayonidagi bir maromga, bir qolipga solish uchun bir vosita boʻlgan, xolos. *uy, oh, voh, viq, oho, ehe* kabi hayqiriqlar kishilar oʻrtasida aloqa vositasi boʻlganligi ehtimol.

Mehnat hayqiriqlari undov nazariyasiga oʻxshab ketadi. Lekin bu nazariya ham tilning kelib chiqish sabablarini, tilning paydo boʻlishini jamiyatning paydo boʻlishi, soʻzlash va fikr yuritish qobiliyatiga ega boʻlgan insoniyatning paydo boʻlishi bilan uzviy bogʻlay olmaydi.

Ijtimoiy kelishuv nazariyasi. Bu nazariya XIX asrning ikkinchi yarmida paydo boʻlib, uni ilgari suruvchi olimlar baʼzida bir-biriga zid xulosalarga kelishgan, ularning tilning kelib chiqishi toʻgʻrisidagi asosiy fikrlari bir xil. Bu nazariyaga asosan, narsalarni qanday atashni

odamlarning o'zlari kelishib olishgan. Biror narsani nomlashda kelishib olish uchun, tabiiyki, kelishuv vositasi, ya'ni til kerak bo'ladi. Ushbu nazariya tilning paydo bo'lishini emas, balki til rivojlanishining bir yo'nalishini yoritishi mumkin. Hozirgi vaqtga kelib u yoki bu fanga taalluqli atamalar yoki so'zlar o'zaro kelishib olinadi. Lekin buning til shakllanishiga aloqasi yo'q.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan nazariyalarning hammasi ham tilning kelib chiqishi masalasini to'g'ri yoritishga ojizlik qiladi. Chunki bu nazariyalar tilning kelib chiqishi masalasini insoniyatning paydo bo'lishi, dastlabki kishilar jamoasining vujudga kelishi masalasidan ajratib olgan holda qaraydi.

Jamiyatdan tashqarida yashagan inson bolasi qancha umr ko'rmasin, u gapirmaydi. Chunki til nasldan naslga, avloddan avlodga o'tmaydi, ya'ni uni irsiyatga bo'lab qo'yish to'g'ri bo'lmaydi. Irsiyat qonuniga binoan, bolaning biologik, antropologik xususiyatlari avloddan avlodga o'tadi, lekin o'zbek oilasida tug'ilgan bola faqat o'zbek tilida gapiradi deyish noto'g'ridir. U qaysi tilda gapira boshlashi qaysi oila, qaysi ijtimoiy muhitda tarbiyalanishiga bog'liq.

Xullas, til birligi uning erkin rivojlanishi millatning asosiy belgilaridan biridir. Milliy tilning xalq tilidan farqi uning adabiy yozuv shakliga egaligidir. Milliy tilning bu shakli mazkur millatning har bir a'zosi, har bir sheva uchun umumiydir. Har bir millatning madaniy merosi ana shu tilda o'z aksini topadi.

Til kishilik jamiyatida yaratilgan bo'lib, aloqa vositasi sifatida xizmat qiladigan ijtimoiy hodisadir. Uning ijtimoiy tabiati ayrim shaxsga emas, balki jamiyat uchun xizmat qilishda namoyon bo'ladi.

Til insoniyatning tarixiy taraqqiyoti jarayonida yaratgan barcha madaniy va ilmiy boyliklarini ifodalaydigan va avloddan avlodga meros qoladigan asosiy vositadir.

Til jamiyat taraqqiyoti jarayonida ijtimoiy hodisa sifatida paydo bo'ladi (boshqacha aytganda, «tug'iladi», taraqqiy etadi, «o'sadi»), bir jamiyat yo'q bo'lishi bilan til ham asta – sekin iste'moldan chiqa boshlaydi va davrlar o'tishi bilan o'lik til bo'lib qoladi. Masalan, lotin, sug'd, qadimiy Xorazm tillari kabilar bunga misol. Biroq tilning paydo bo'lishi ("tug'ilishi") taraqqiy etishi ("o'sishi") va iste'mol qilinmay qolishi ("o'lishi") biologik jarayon emas, balki jamiyat taraqqiyoti bilan bog'liqdir. Shuning uchun til qonunlarini, uning taraqqiyot yo'llarini jamiyat tarixi bilan va shu tilni yaratgan xalqning tarixi bilan bog'liq holda o'rgangandagina masalani to'g'ri hal qilish mumkin.

Demak, jamiyatning eng muhim aloqa vositasi bo'lgan tilning bir butunligiga asoslanib, uni tirik organizmga o'xshatish noto'g'ridir. Til o'zining tuzilishi bilan, ayrim unsurlarining o'zaro munosabati bilan butun bir tizimni tashkil etadi.

Umumiy tilshunoslik fanining asoschisi V. fon Gumboldt (1767-1835) tilshunoslik fanining asosiy masalalarini, predmetini va chegarasini belgilab berishga harakat qilgan mashhur olim edi. V. Gumboldt tilshunoslikni inson o'rganadigan tarixiy, falsafiy, etnografik fanlar qatoriga qo'shishga harakat qildi.

V. Gumboldt ta'rificha, til murakkab, bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan sifat va xususiyatlarni o'zida mujassamlashtirgan hodisadir, shuning uchun ham tilni ilmiy o'rganishda, uning haqiqiy mohiyatini tushunishda antinomiya qarama-qarshilik) metodini qo'llash maqsadga muvofiqdir. Til tabiatiga xos asosiy antinomiya quyidagilardir:

Birinchi antinomiya: til bilan tafakkurning ajralmas birligi va ichki qarama-

qarshiligidir. Til bilan tafakkur bir-birini taqozo etadigan ajralmas hodisadir. Tilsiz tafakkur bo'lmaganidek, tilning ham tafakkurdan ajratib qo'yilishi mumkin emas.

Ikkinchi antinomiya: til har doim rivojlanib turadigan dinamik hodisadir. Bir tomondan, til faoliyat bo'lsa, ikkinchi tomondan, faoliyat mahsulidir. Tilda so'zlovchi har bir kishi o'zining nutq faoliyati jarayonida tilning rivojlanishi uchun o'z hissasini qo'shadi. Shu bilan birga til insoniyat jamiyatining tarixiy taraqqiyoti jarayonida yaratgan barcha tarixiy boyliklarini mujassamlantirgan va avloddan-avlodga o'tib boradigan aniq tarixiy me'yordir. «Aslida til» «egrgon» (faoliyat mahsuli) emas, balki «energiya» (faoliyat) ning o'zginasidir». Bu antinomiya ko'rinib turibdiki, V. Gumboldt til bilan nutqning tilshunoslik fani ob'ektlari, sifatida ajratib o'rganish masalasini ilgari surgan. Demak, ikkinchi antinomiya til bilan nutqning o'zaro munosabati masalasidan iborat.

Uchinchi antinomiya: nutq va tushunish antinomiyasidir. V. Gumboldt ta'rifiga ko'ra nutq bilan nutqni tushunish inson nutq faoliyatining ikki tomonini tashkil etadi.

To'rtinchi antinomiya: tildagi obyektiv va subyektiv xususiyatlarni o'z ichiga oladi. V. Gumboldtning fikricha, har bir individ insoniyat kollektivi tomonidan yaratilgan tildan foydalanadi va ushbu tilning qonun-qoidalariga rioya qiladi. Subyektiv hodisa sifatida esa har bir so'zlovchi o'zining nutqiy faoliyati jarayonida tilning rivoji uchun o'z hissasini qo'shadi.

Beshinchi antinomiya: tildagi kollektiv va individual xususiyatlardir. Ma'lumki nutq ayrim shaxslarning mahsulidir, ammo ayrim shaxslar o'zlaridan oldingi avlod tomonidan yaratilgan kollektiv mahsulotidan foydalanadilar. Nutq faoliyati o'z navbatida so'zlovchini va tinglovchini taqozo qiladi. Shuning uchun tildagi kollektiv va individual xususiyatlarni o'rganish zarur.

Demak, V. fon Gumboldt fikricha, til nihoyat darajada murakkab va ko'p aspektli hodisa bo'lib, uni ilmiy o'rganish esa tilning barcha aspektlarini tekshirishni talab qiladi.

V. fon Gumboldt ta'kidlashicha, tilning har doim, rivojlanib o'zgarib turishi uning eng asosiy xususiyatidir. Tilshunoslik fanining asosiy masalasi- tilning ana shu xususiyatini o'rganishdan iboratdir. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan masalalar tilshunoslik fanining predmeti masalasi bilan bevosita aloqadordir. Garchi V. Gumboldtning nazariyasi idealistik falsafaga asoslangan bo'lsa ham, uning ilmiy faoliyati, ayniqsa til bilan nutq antinomiyasi xususidagi ta'limoti tilshunoslik fanining taraqqiyoti uchun juda katta hissa bo'ldi. V. Gumboldtning til haqidagi falsafiy nazariyasi, o'zidan keyingi tilshunoslik fanining takomillashuvida, turli ilmiy oliy ta'limlar va oqimlarning shakllanishida asosiy omil bo'ldi.

Tilshunoslik fani tarixida muhim o'rin tutgan «Yosh grammatikachilar» oliy ta'limi vakillari tilning tarixiy hodisa ekanligini tilning eng asosiy xususiyati deb bildilar. Ularning fikricha, til avvalo uzoq tarixga ega bo'lgan kishilik jamiyati madaniyatining mahsuli bo'lib, uni tarixiy jihatdan o'rganish zarur. Shunga binoan, tilshunoslik tarixiy fan bo'lib, tilning o'ziga xos tabiatini, tilning o'zgarish sabablarini o'rganishi lozim. «Yosh grammatikachilar» oliy ta'limining eng yirik namoyandasi G. Paulning fikricha, tilshunoslik fani bilan til tarixi fani tushunchasi bir. «Yosh grammatikachilar» til hodisalarini ayrim (atomizm) holda o'rganishni tavsiya qiladilar. Ular til va tafakkur, tillarning grammatik qurilishi turlicha bo'lishi sabablari, tilning ijtimoiy tabiati kabi masalalar bilan qiziqmadilar. Ular o'sha davrda hukm surgan psixologik nazariyalarning ta'sirida bo'lib, tildagi barcha hodisalarni individual psixologiya prinsiplari asosida hal qilishga intildilar.

F. de Sossyurning ilmiy g'oyasi tilning murakkab ziddiyatlarga boy, ko'p tomonlama hodisa ekanligiga asoslangan. F. de Sossyur fikricha, til kishilik jamiyatida bajaradigan funksiyasiga ko'ra aloqa quroli, fikrni ifodalaydigan vositadir.

References:

1. Nurmonov A., Hakimov M. Lingvistik pragmatikaning nazariy shakllanishi // O'zbek tili va adabiyoti, 2001, 4-son, – B. 54-58.
2. Ojegov S.I., Shvedova N.YU. Толковый словарь русского языка. 80000 слов фразеологических выражений. – 4-е изд., дополненное, – Москва: Azbukovnik, 1999. – S. 549.
3. Okulovskiy O.I. Kompetentsii i kompetentnostnyy podxod v obuchenii // Molodoy uchenyy. – Moskva, 2012. – №12. – S. 499-500.
4. Passov Ye.I., Kuzovlev, V. P., Kuzovleva, N. Ye., Sarkova, V. B. Masterstvo i lichnost uchitelya: Na primere deyatel'nosti uchitelya inostrannogo yazyka. 2-e izd., ispr. i dop. – Moskva: FLINTA, Nauka, 2001. – S. 74.
5. Pautova M.A. Razvitie kommunikativnoy kompetentnosti studentov ekonomicheskikh spetsialnostey: Diss... kand. ped. nauk. – Sibirskiy universitet putey soobsheniya, 2009. – S. 213.
6. . Qambarova, D. Y. (2022). Interactive Methods of English Teaching in Higher Education. Oriental Journal of Education, 2(1), 1-7.
7. Kambarova, D. (2022). The importance of teacher speech culture in foreign language teaching. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 12(2), 174-180.
8. Kambarova, D. (2022). Talabalarning raqamli texnologiya va o'zini-o'zi boshqarish orqali nutq kompetensiyasini rivojlantirish. Евразийский журнал академических исследований, 2(9), 141-144.
9. Kambarova, D. (2020). Factors Of Ensuring Aesthetic Perfection Of Students In The Process Of Teaching Foreign Languages. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 284-286).
10. Kambarova, D. Y. (2022). The role of speaking activities in english teaching. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 1(10), 65-67.
11. . Kambarova, D. (2021). Use of simulation teaching methods in medical education. European Scholar Journal, 2(10), 86-88.
12. Kambarova, D. (2021). The importance of introducing innovative educational technologies in social development of society. Academicia: An international multidisciplinary research journal, 11(4), 1380-1384.
13. Makhmudovna, A. Sh. (2022/3/4). CREATIVE WRITING IN GRAMMAR LESSONS. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 258-260
14. Makhmudovna, A. Sh. (2022/3/4). Working With Texts In Grammar Lessons. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 261-263
15. Makhmudovna, A. Sh. (2022/11/15). Lexical-Semantic Classification Of Concepts Related To Wedding And Marriage, (11) 146-149
16. Makhmudovna, A. Sh. (2022/3/30). The Opportunity Of Motivation In Grammar Lessons. European Multidisciplinary Journal Of Modern Science, 646-649
17. Makhmudovna, A. Sh. (2022/1/5) THE ROLE OF MOTIVATING LESSONS IN TEACHING GERMAN AS FOREIGN LANGUAGE: TIPS AND IDEAS. Eurasian Journal Of Academic Research,

(Volume 1 Issue9 2021 December)868,869,870

18. Makhmudovna, A. Sh.(2022/12/1). THE ROLE OF BRAIN IN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING. Results Of National Scientific Research International Journal, 451-456
19. Makhmudovna, A. Sh.(2022/12/1). ÜBUNGTYPOLOGIE IM DEUTSCHUNTERRICHT. INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS", 114-119
20. Makhmudovna, A. Sh.(2023/4/10). THE MEANING OF INDEPENDENT DECISIONS IN LESSONS GERMAN AS FOREIGN LANGUAGE. IJTIMOYIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 36-38
21. Makhmudovna, A. Sh.(2023/4/10). SOME OPINIOS ABOUT INDEPENDENT DECISIONS IN GERMAN AS FOREIGN LANGUAGE LESSONS. IJTIMOYIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 31-35
22. Makhmudovna, A. Sh.(2022). TO'Y MAROSIMI VA NIKOH BILAN BOG'LIQ TUSHUNCHALARNING LEKSIK-SEMANTIK TASNIFI. Fardu.ILMIY XABARLAR,999
23. Makhmudovna, A. Sh.(2021/10/25).The Content Of Teaching Foreign Languages. World Bulletin Of Social Sciences, 39-40
24. Makhmudovna, A. Sh.(2021/12/30). The Role Of Hometasks In Teaching German As Foreign Language. Eurasian Journal Of Academic Research, 865,866,867
25. Makhmudovna, A. Sh. The Motivating Power Of Fairy Tales In Fpreign Language Classroom. Propescts Of Development Of Science And Education Conference Proceedings, 33,34
26. Makhmudovna, A. Sh. Nutq Madaniyatini Shakllantirishda So'z Va Muloqot Madaniyati Asosiy Omildir. Interdisciplinary Issues Of Aplied Linguistics And Actual Problems And Solutions In Distance Education, 337,338,339,340